

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ЎРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР (ФАРҲОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Ўўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYQIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҶАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙOSIY
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> “ETNOS”, “MILLAT” TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNI FALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDA SINONIMIYA HODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDA TARJIMA MUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLOGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Хасанов Зафар Бахтиyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРНИ АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

- Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich*
O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY
TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH 632-640
- Юлдошев Рустам Дилшод угли*
РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ
ПРОЦЕССЕ 641-645
- Razzakov Baxrom Abdug'afurovich*
BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH:
INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI
O'RGANISHGA MISOLIDA..... 646-650
- Salimova Shahlo Sayfulloyevna*
TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI 651-656
- Kuchkarova Arofathon*
MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
(GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA) 657-661
- Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna*
YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA
INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI 662-669
- Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li*
PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH
ISTIQBOLLARI 670-675
- Saidova Surayyo Yarqulovna*
NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH
TAMOYILLARI 676-686
- Djalolov Furqat Fattohovich*
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI 687-691
- Niyazova Minara Baxramovna*
TEXNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI..... 692-697
- Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li*
OLY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING
PEDAGOGIK JIHATLARI 698-702
- Boboyeva Zarifa Jahonqulovna*
SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI..... 703-708
- O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich*
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI..... 709-713
- Muxtshamova Parvina Zahitovna*
ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH 714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

SKETCHES ON THE LIFE AND ACTIVITIES OF KHYRINISO MAJIDKHANOVA (1905-1937), A PROMINENT WOMAN AMONG THE ENLIGHTENERS

Tilavova Shakhnoza Salokhitdinovna.

Bukhara State Pedagogical Institute, Teacher, Doctorate student

Email: tilavovashahnoza249@gmail.com

Abstract. Influenced by the jadidism movement that arose in the Turkestan region at the end of the 19th – beginning of the 20th centuries, the women of the region also set themselves the goal of acquiring modern sciences, taking a worthy place in the life of society. One such progressive woman was the high-potential, educated Khairiniso Majidkhanova, and this article details her life, career, her role in the Turkestan reformist movement.

Keywords: caddism, women, Science, Society “Support”, Germany, Medicine, Development, Economics, trade, specialist.

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

Buxoro davlat pedagogika instituti o'qituvchisi hamda tayanch doktoranti,

Annotatsiya. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Turkiston mintaqasida vujudga kelgan jadidchilik harakati ta'sirida mintaqaning xotin-qizlari ham zamonaviy ilmlarni egallashni, jamiyat hayotida munosib o'rin egallashni o'z oldilariga maqsad qilib qo'ydilar. Shunday taraqqiyparvar ayollardan biri yuksak salohiyatli, bilimli Xayriniso Majidxonova bo'lib, ushbu maqolada uning hayoti, faoliyati, uning turkistonlik islohotchilik harakatida tutgan o'rni haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: jadidchilik, ayollar, ilm-fan, “Ko'mak” jamiyati, Germaniya, tibbiyot, taraqqiyot, iqtisod, savdo-sotiq, mutaxassis.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N06>

Kirish. XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, Turkiston mintaqasida vujudga kelgan jadidchilik harakati namoyondalarining maqsadi, jamiyatni o'rta asrchilik illatlari, madaniy qoloqlik va mustamlaka zulmidan, xurofotdan ozod qilish, xalqni zamonaviy taraqqiyot yo'liga olib chiqish, milliy davlatchilik asoslarini bunyod etish bo'lgan. Shu jadid ma'rifatparvarlari ichida yurt taraqqiyotiga munosib hissasini qo'shishni maqsad qilgan ayol jadidlar ham bor edi. Ayniqsa shu ayollar orasida 1922-yilning kuzida Germaniyaga tahsil olish uchun “Ko'mak” jamiyati tomonidan yuborilgan talabalardan biri Xayriniso Majidxonova alohida ajralib turadi. U ham boshqa jadidlar kabi o'zining qarashlari, matbuotdagi chiqishlari orqali, o'zining barchaga ibrat bo'lishi mumkin bo'lgan ilm-fanni o'rganishdagi sa'y-harakatlari bilan millatning ijtimoiy-siyosiy ongini uyg'otishga, istiqlolga ishonch ruhini tarbiyalashga muvaffaq

bo'lgan edi. Ushbu maqolada jadid ayollaridan bo'lgan Xayriniso Majidxonovanning hayoti, faoliyati, uning matbuotdagi chiqishlari tadqiqotchilar, jadid taraqqiyparvarlarining asarlari orqali tahlil qilib yoritiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mustaqillik yillarida XIX asr oxiri – XX asr boshlarida yashagan jadid ayollar haqida, shuningdek, xorijda ta'lim olgan Turkiston yoshlari ta'limi va taqdiri haqida adabiyotshunos Sh. Turdiyev hamda tarixchilardan B. Irzaev, N.Naimov, N.Karimov, D.Jamolova, A.Yo'ldoshev kabilar tadqiq etishgan. Shunday bo'lsa-da, xorijda tahsil olgan yoshlar ayniqsa, ayol talabalar taqdiri hozirga qadar tadqiq etilmoqda. Ushbu maqolani yoritishda jadid taraqqiyparvarlari Botu, Ahmad Zakiy Validiyning asarlaridan ham foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada XX asr boshlarida yashagan jadid ayollardan bo'lgan Xayriniso Majidxonovanning hayoti, faoliyatini tadqiq etib yoritishda sintez, kompleks yondashuv, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil usullaridan foydalaniladi.

Tahlil va natijalar. Xayriniso Majidxonova 1905-yil 25-dekabrda Toshkentda tug'ilgan. Uning otasi Majidxon aka Toshkentning mashhur Mirobod mahallasidagi turli millatlarga mansub ma'rifatparvar ziyolilar bilan yaqin aloqada bo'lgan. Xayrinisoning ta'lim olib, ilm-fan bilan shug'ullanishi, salohiyati yuqori bo'lishida ziyoli otasining ham o'rni bor edi. U ma'rifatli ota sifatida qizini har tomonlama qo'llab-quvvatlagan edi. Chunki Majidxon akaning o'zi ham XX asr boshlarida Markaziy Rossiyaning Moskva, Peterburg kabi shaharlarida bo'lib qaytgan, keyinchalik shu safar chog'larida olgan taassurotlari ta'sirida qizlariga zamonaviy bilim berishga, xorijiy tillarni o'rgatishga harakat qilgan edi [6. B. 115]. U bilim olish uchun o'zbek qizini chetga yuborgan birinchi ota edi va shu sababli ham unga har tarafdan tabrik xatlari keladi. U ham bu xatlarga javoban, 1922-yil 18-dekabrda "Bilim yo'lida ("ko'paysin deyman")" deb nomlangan xatni yozadi va bu o'sha davr matbuotida chop etiladi. U xatining so'ngida "bilim istab dunyoning har tomonig'a yoyilaturg'on yigit va qizlarimizni "Ko'paysin!" deyman" deb qolganlarni ham ilm olishga, otalarini qiz farzandlarini o'qitishga da'vat etadi [3. B.78].

Xayriniso dastlab Miroboddagi yangi maktabda tahsil olib, rus va nemis tillarini o'rgangan. Uning dunyoqarashi shakllanishida Turkiston jadid matbuotining, shuningdek, bu vaqtda birinchi o'zbek xotin-qizlar bilim yurtida o'qiyotgan opasi Oyposhshaxonning ham ta'siri katta bo'lgan [5. B. 6]. Xayriniso 1922 yilning oxiri — 1923 yilning boshlarida bir guruh o'zbek yigit va qizlari bilan (Ahmad Zakiy Validiy o'z "Xotiralar"ida talabalar sonini 70 nafar deb ko'rsatadi [1.B.507] birga Germaniyaga o'qishga yuboriladi. Xayrinisoning Germaniyaga o'qishga borib tahsil olishini o'z davrida jadid ma'rifatparvarlaridan Botu ham qo'llab-quvvatlab, "Kichkina armug'onim" deb nomlangan she'rini yozgan edi va uni olqishlagan, ayni damda "uzun yo'lning xatarlari"dan ogoh bo'lishga ham chaqirgan edi [2.B.49].

Xayriniso Berlinda bir muncha vaqt davomida nemis tilini o'rgangach, 1924-1926 yillarda Maryam Sultonmurodova bilan birga Darmshtat shahridagi o'qituvchilar seminariysida va ayni paytda tibbiyot kurslarida o'qiydi, nemis tili va adabiyotini o'rganadi. 1927-yili, yozgi ta'til vaqtida, Xayriniso Maryam Sultonmurodova bilan birga Parijga sayohatga boradi [6. B.116]. Germaniyada olti yil ta'lim olgan Xayriniso 1928- yili O'zbekistonga qaytib, to 1937 yil 13 sentyabrga qadar Kasaba uyushmalari Markaziy Qo'mitasi xodimlari hamda jumhuriyat boshlang'ich va o'rta ta'lim o'qituvchilarining dam olish uyda shifokor bo'lib ishlaydi. Yevropa tibbiyoti yutuqlari bo'yicha erishgan bilimlari, mashhur nemis olimlari va shifokorlaridan o'rgangan malakalari mehnatkashlarni davolashda, ayniqsa, qo'l keladi.

Xayriniso Majidxonova Turkiston mintaqasining faol ayollaridan bo'lib, mustamlaka hukumatga albatta o'z davlatining rivoji, istiqboli uchun xizmat qiladigan faollar kerak emas edi. Aksariyat xorijda tahsil olib qaytgan ziyolilar aksilinqilobchi, chet el josusi, "millatchi" tuhmatlari bilan ayblanib, 1937-1938 yillarda qatag'on qilindi. Xayriniso ham mustamlaka hukumatining qatag'on qurboni bo'ldi. U 1937 yil 13 sentyabrda to'satdan qamoqqa olinib, 1922-1928 yillarda Germaniyadagi "Turkiston" aksilinqilobiy millatchilik tashkilotining a'zosi bo'lgan, 1928 yilda uning topshiriqlari bilan SSSRga josus bo'lib kelgan, SSSRdagi o'sha "Turkiston" tashkiloti a'zolari bilan aloqada bo'lgan", — degan tuhmatkorona ayblar qo'yilgan edi [7. B. 65.] va 1938 yil 9 oktyabrda unga nisbatan chiqarilgan hukm ham amalga oshirildi. Millat yana bir faol, yurt istiqbolini o'ylovchi ziyolisidan ajraldi.

Xayriniso Majidxonova Turkistonning har tomonlama taraqqiyotini o'ylaydigan jadidlarning faol vakili bo'lib, u ham matbuotda o'zining millatni uyg'otishga, ilm olishga da'vat etuvchi maqolalari bilan matbuotda chiqishlarni amalga oshirdi. U "Turkiston" gazetasida 1922 yil 13-sentabrda "Turkistonning taraqqiyot yo'llari" deb nomlangan maqolasida yurtning taraqqiy qilishi uchun Turkistonning geografik joylashuvi, iqtisodiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish, matbuot, teatr, maktablarga e'tibor qaratish lozimligini zamondoshlariga uqtiradi. U Turkiston mintaqasi har tomonlama taraqqiy qilishi uchun quyidagi omillarga e'tibor qaratish kerakligini aytadi:

Birinchidan, Turkiston mintaqasi XVII asrdan buyon savdo maydonida taraqqiyot jihatidan orqada qolgani, bunga sabab qilib, bir zamonlar mintaq hududidan o'tgan mashhur Buyuk ipak yo'li bo'lgan karvon yo'llarining ahamiyatini yo'qotgani, g'arbda yangi savdo dengiz yo'llarining ochilishini ko'rsatadi. XIX asrda ham Turkiston G'arbiy Yevropadan uzoq bo'lganligi uchun atrofidagi musulmon davlatlardan orqada qolganligi, faqat Rossiyadan temir yo'l kelib, savdo maydonining kengayishi bilan Turkistonning savdosi, paxta dehqonchiligi va uning davomi bo'lgan paxta zavod sanoati bir qancha yuksalganligini aytib o'tadi. Yurt istiqbolini porloq qilish uchun ulug' temiryo'l qurishni maslahat beradi. Bu bilan albatta davlatning boshqa davlatlar bilan savdo-sotig'i kengayishiga, iqtisodiy aloqalarni yo'lga qo'yilishiga, sanoatni rivojlantirishga xizmat qilishi hamda boylik va obodlikni olib kelishini aytadi;

Ikkinchidan, Turkiston iqlimi qulay bo'lib, yerlari hosildor, dehqonchilik uchun qulay, shuningdek, Turkiston tog'lari ham ma'danlarga boy, bu esa tog' sanoati yuksalishiga sabab bo'ladi. Bu qulay imkoniyatlardan samarali foydalanilsa, paxta zavodlari, ipak zavodlari, ma'dan zavodlari kabi sanoat turlari rivojlanishi mumkinligini, shuningdek, dehqonchilikda, sanoatda yangi ishlab chiqarish qurollari, texnikalar, mashinalardan foydalanilsa bu ham davlatning iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qilishi mumkinligini aytadi.

Uchinchidan, Turkistonning iqtisodiy boyligi bilan birga istiqbolni ravshan ko'ra oladigan moddiy istiqboli porloq, fanning rivojiga hissa qo'shuvchi, savdo-sanoat ishlarini yurgiza oladigan ma'naviy kuch kerakligini ya'ni o'qimishli, ziyoli insonlar bo'lishi kerakligini aytib o'tadi. Xayriniso buni quyidagi misralar orqali keltiradi: *"Turkistonning moddiy istiqboli porloq, chunki ul tabiatda boy yaratilgan va jug'rofiy jihatdan ung'oy o'runda turodir. Faqat bu istiqbolg'a qarab tezroq harakat qilishimiz lozim. uning yo'lida bo'lg'on hamma tarixiy mone'lar bilan tadrijiy ravishda kurashib, ularni yo'q qilishimiz kerak. Mana buning uchun bizning iqtisodiy boylig'imiz bilan barobar, istiqbolni ravshan ko'rguvchi, fanniy ishlab chiqarish usullari bilan tanish katta savdo-sanoat ishlarini yurgiza olg'uchi ma'naviy kuchimiz ham bo'lishi kerak. Bul kuchimiz bo'lmag'onda bizning harakatimiz ko'r kishining asta qadamlariga o'xshar (!).* [4.B. 85].

U bu fikrlari orqali Turkiston mintaqasini har tomonlama bilimlarni puxta o'zlashtirgan, ilm-fan, sanoat rivojiga hissasini qo'sha oladigan ziyolilarga, "ma'naviy kuch"ga ehtiyoji borligini va shu ma'naviy kuchlarga davlatni har tomonlama rivojlantira olishini, ularsiz taraqqiyotga erishib bo'lmasligini anglatadi.

To'rtinchidan, hozirgi taraqqiyotga to'siq bo'lib turgan omillardan biri, ko'p asrlardan beri kishilarning o'z qobig'iga o'ralib qolganlari evaziga vujudga kelgan nodonliklari hamda har qanday yangiliklarga to'sqinlik qiluvchi qadimchi diniy ulamolarning xurofotlari deb hisoblaydi. Bu dardlarni davolash uchun va xalqni uyg'otish uchun kerak bo'lgan buyuk qurollar matbuot, maktab va teatr ekanligini aytadi. Bularning barchasi bo'lsa-da, ammo faqat shu bilan ish bitmasligini, ular o'z tarixiy vazifalarini yetarlicha yetkazib bilmayotganliklarini, bu qurollardan samarali foydalanish kerakligini va ularning vazifalari kishilar ruhiyatigacha kirib borishi kerakligini ta'kidlab o'tadi. Xayriniso maqola so'ngida, bu ishlarining orqasida ziroat, sug'orish va sanoat, savdo iqtisodiyot doiralarida Yevropa usullari bilan ishlay oladigan mutaxassislar yetishtirish kerakligini, buning uchun Yevropa tillarini o'rganish hamda chetda G'arb maktablarida ilm-hunar olishlari kerakligini ta'kidlab o'tadi. Yurt istiqbolini o'ylaydigan bu ayolning bu fikrlari orqali chetda o'qib kelgan mutaxassislar ilg'or mamlakatlarning tajribalarini o'rganishni va ularni o'z yurti taraqqiyoti uchun qo'llash lozimligini ko'zga tutgan edi [4.B. 86]. Xayriniso Majidxonova yurtining taraqqiyoti uchun kerak bo'ladigan yo'llarni shular deb hisoblaydi va bu yo'llar amalga oshirilmasa "xalqning g'urbatda qolishiga" ya'ni taraqqiyotdan orqada qolishga yanada ahvol yomonlashishiga sabab bo'ladi deb xulosa qiladi. Bu maqolani yozish vaqtida Xayriniso 17 yoshda edi va uning fikrlarini ko'rib, o'tgan asrda yashovchi yosh qizning salohiyati qanchalik yuqori bo'lganligini anglash mumkin.

Xulosa. Turkistondagi jadidchilik harakatining yetuk ayol namoyondalaridan biri Xayriniso Majidxonova Turkistondagi jadidchilik harakatida faol ishtirok etib, o'z orzu-maqсадlarini amalga oshirishga dadillik bilan kirishdi. U diniy va dunyoviy bilimlarni yetarli darajada egallab, o'z xalqiga astoydil xizmat qila boshladi. O'z davlatining umumjahon taraqqiyotidan orqada qolayotganligini his etib, jamiyatni isloh qilish zaruriyatini tushunib yetgan edi, shu sababli ham jamiyatdagi muammolar va kamchiliklarni matbuotdagi chiqishlari orqali ifoda etib, ularni bartaraf etish bo'yicha bir qator tavsiyalarini berdi. Xayriniso Majidxonovaning qarashlari, millatni ongini uyg'otishga da'vat qiluvchi fikrlari bugungi kun uchun ham ahamiyatli bo'lib hisoblanadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Аҳмад Заки Валидий Тўғон. Хотиралар :Туркистонда мустақиллик ва озодлик учун курашлар тарихи/ Таржимон, илмий таҳрир муаллифи ва нашрга тайёрловчи М.Абдурахмонов. Масъул муҳаррир Ҳ.Зиёев. –Т.: 2014. -612 б.
2. Боту. Танланган асарлар / - Тошкент: "Маънавият", 2016. – 248 б.
3. Ирзаев Баҳром. Ўзбек ёшлари ва хорижий таълим. – Тошкент: Akademnashr, 2018. - 208 б.
4. Ирзаев Баҳром. Туркистон жадидларининг «Кўмак» ташкилоти [Матн] / - Тошкент : Тошкент ислом университети, 2016. - 148 б.
5. Ирзаев, Баҳром. Хорижда ўқиган ўзбек жадид аёлларининг "айби" нима эди // Янги Ўзбекистон, 2023-йил 8-март. № 46. Б.6.
6. Турдиев Шерали. Улар Германияда ўқиган эдилар. - Т.: 2006. - 256 б.

7. Қор кўйнида лолалар (қатағон килинган аёллар ҳақида очерклар). //Масъул муҳаррир: Б.Шарипов/. - Тошкент, «Академия», 2001 й. - 213 б.
8. Sobirovich, T. B. (2023). Basic Criteria for Building the Third Renaissance in Uzbekistan. Asian Journal of Applied Science and Technology (AJAST), 7(1), 149-157.
9. Sobirovich T. B. Issues of gender equality in Uzbekistan: Strategy of reforms //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – Т. 10. – №. 9. – С. 203-207.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).